

**ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ:
СУТНІСТЬ ТА АТРИБУТИ***© 2018 **КАЛЮЖНА Н. Г., ЯКОВЧЕНКО В. С.**УДК 339.98
JEL Classification: F19**Калюжна Н. Г., Яковченко В. С.****Транспарентність торговельно-економічного співробітництва держав: сутність та атрибути**

Метою статті є визначення атрибутів транспарентності у торговельно-економічному співробітництві держав як набору її необхідних і достатніх ознак на основі дослідження підходів до трактування відповідного терміна. Обґрунтовано необхідність розгляду транспарентності як засадничого принципу міждержавного торговельно-економічного співробітництва. Досліджено підходи до трактування транспарентності у царині державного управління та міждержавного співробітництва. Проаналізовано функціонування принципу транспарентності у рамках діяльності міжнародних організацій та трактування поняття транспарентності вітчизняними та зарубіжними вченими. Розроблено матрицю синонімічності та вторинності атрибутів транспарентності та ієрархію формування атрибутивних характеристик транспарентності. Визначено атрибути транспарентності торговельно-економічного співробітництва як набору її необхідних та достатніх ознак. Обґрунтовано, що транспарентність має розглядатися як засадничий принцип міждержавного торговельно-економічного співробітництва, основними атрибутивними характеристиками якого є прозорість, інформативність, відкритість, гласність і підзвітність. Доведено, що відповідність зовнішньоторговельної політики України визначеним атрибутам транспарентності сприятиме передбачуваності умов зовнішньої торгівлі, відкритості заходів учасників торговельних процедур, а також економічному зростанню, підвищенню конкурентоспроможності та фінансової стабільності держави як на національному, так і міжнародному рівнях. Узагальнено думку про те, що необхідним є дослідження теоретичних і практичних аспектів забезпечення транспарентності у зовнішньоторговельній політиці держави. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є оцінювання можливостей забезпечення відповідності зовнішньоторговельної політики України визначеним атрибутам транспарентності.

Ключові слова: транспарентність, торговельно-економічне співробітництво, зовнішньоторговельна політика, ієрархія, атрибут.**Рис.:** 1. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 24.**Калюжна Наталія Геннадіївна** – доктор економічних наук, професор, кафедра міжнародних економічних відносин, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)**E-mail:** kalujnaya.natalya@gmail.com**ORCID:** 0000-0003-0513-705X**Researcher ID:** L-8274-2016**Яковченко Вікторія Сергіївна** – аспірант, кафедра міжнародних економічних відносин, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)**E-mail:** jinnikas@i.ua**ORCID:** 0000-0001-6427-2943**Researcher ID:** N-7200-2016УДК 339.98
JEL Classification: F19**Калюжная Н. Г., Яковченко В. С. Транспарентность
торгово-экономического сотрудничества государств:
сущность и атрибуты**

Целью статьи является определение атрибутов транспарентности торгово-экономического сотрудничества стран как набора ее необходимых и достаточных признаков на основе исследования подходов к трактовке соответствующего термина. Обоснована необходимость рассмотрения транспарентности как основополагающего принципа межгосударственного торгово-экономического сотрудничества. Исследованы подходы к трактовке транспарентности в области государственного управления и межгосударственного сотрудничества. Проанализировано функционирование принципа транспарентности в рамках деятельности международных органи-

UDC 339.98
JEL Classification: F19**Kalyuzhna N. G., Yakovchenko V. S.
Transparency in Interstate Trade and Economic Cooperation:
Essence and Attributes**

The aim of the article is to define attributes of transparency in interstate trade and economic cooperation as a set of its necessary and sufficient features, based on the study of approaches to the interpretation of the relevant term. The necessity of considering transparency as a fundamental principle in interstate trade and economic cooperation is substantiated. The approaches to interpreting transparency in the field of public administration and interstate cooperation are investigated. The functioning of the principle of transparency within the framework of activities of international organizations and the interpretation of the concept of transparency by domestic and foreign scientists are analyzed. The matrix of synonymy and secondariness of attri-

* Статтю виконано в рамках науково-дослідної роботи «Торговельно-економічні війни: національний та міжнародний вимір» (номер державної реєстрації 0118U000130).

заций і трактовка поняття прозорості отечественними і зарубіжними ученими. Розроблено матрицю синонімічності і вторичності атрибутів прозорості і ієрархія формування атрибутивних характеристик прозорості. Визначено атрибути прозорості торгово-економічного співробітництва як набір її необхідних і достаточних ознак. Обґрунтовано, що прозорість повинна розглядатися як основоположний принцип міждержавного торгово-економічного співробітництва, основними атрибутивними характеристиками якого є прозорість, інформативність, відкритість, гласність і підвладність. Доведено, що відповідність зовнішньої торгової політики України визначеним атрибутам прозорості сприятиме передбачуваності умов зовнішньої торгівлі, відкритості заходів учасників торговельних процедур, а також економічному зростанню, підвищенню конкурентоспроможності і фінансової стабільності держави як на національному, так і міжнародному рівнях. Узагальнено думку про те, що необхідно дослідити теоретичні і практичні аспекти забезпечення прозорості в зовнішній торгівлі держави. Перспективами подальших досліджень в даному напрямку є оцінка можливостей забезпечення відповідності зовнішньої торгової політики України визначеним атрибутам прозорості.

Ключові слова: прозорість, торгово-економічне співробітництво, зовнішня торгівля, ієрархія, атрибут.

Рис.: 1. Табл.: 2. Бібл.: 24.

Калюжна Наталя Геннадіївна – доктор економічних наук, професор, кафедра міжнародних економічних відносин, Київський національний торговельно-економічний університет (ул. Киото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: kalujnaya.natalya@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0513-705X

Researcher ID: L-8274-2016

Яковченко Вікторія Сергіївна – аспірант, кафедра міжнародних економічних відносин, Київський національний торговельно-економічний університет (ул. Киото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: jinnikas@i.ua

ORCID: 0000-0001-6427-2943

Researcher ID: N-7200-2016

attributes of transparency and the hierarchy of the formation of attributive characteristics of transparency are developed. The attributes of transparency of trade and economic cooperation are defined as a set of its necessary and sufficient features. It is justified that transparency should be considered as a fundamental principle of interstate trade and economic cooperation, the main attributive characteristics of which are transparency, informative value, openness, publicity, and accountability. It is proved that the compliance of Ukraine's foreign trade policy with certain attributes of transparency will contribute to predictability of foreign trade, openness of activities of participants in trade procedures, as well as economic growth, increase in competitiveness and financial stability of the state both at the national and international levels. There generalized an idea about the need to study theoretical and practical aspects of transparency in foreign trade policy of the state. Prospects for further research in this area are the assessment of possibilities for ensuring the compliance of Ukraine's foreign trade policy with the attributes of transparency.

Keywords: transparency, trade and economic cooperation, foreign trade policy, hierarchy, attribute.

Fig.: 1. Tbl.: 2. Bibl.: 24.

Kaluzhna Nataliya G. – Doctor of Science (Economics), Professor, Department of International Economic Relations, Kyiv National University of Trade and Economy (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: kalujnaya.natalya@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0513-705X

Researcher ID: L-8274-2016

Yakovchenko Victoria S. – Postgraduate Student, Department of International Economic Relations, Kyiv National University of Trade and Economy (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: jinnikas@i.ua

ORCID: 0000-0001-6427-2943

Researcher ID: N-7200-2016

Вступ. Сучасний етап розвитку світової економіки передбачає здійснення глобальних трансформацій внаслідок зростання відкритості національних економік. Інструментом забезпечення збалансованості міжнародної торгівлі за умови усунення торговельних бар'єрів на шляху переміщення товарів і послуг є прозорість, яка у загальному випадку розуміється як взаємна прозорість у зовнішньоторговельних зв'язках між країнами. Особливої актуальності забезпечення прозорості набуває у країнах з перехідною економікою, де створення умов для прозорого співробітництва з іншими країнами перебуває на стадії формування.

Зовнішньоторговельна політика в пострадянських країнах, включаючи і Україну, потребує як подолання атавізму замкненості радянської економічної системи, так і віднаходження джерел ефективного функціонування в умовах геополітичних трансформацій та новітніх світових трендів зовнішньоторговельного протекціонізму

і антиглобалізму. Проблемність (як з точки зору зовнішніх обставин, так й специфіки внутрішнього середовища) створення умов для прозорого торговельно-економічного співробітництва України зумовлює необхідність дослідження теоретичних і практичних аспектів забезпечення прозорості у зовнішньоторговельній політиці держави.

Аналіз публікацій. У працях вітчизняних учених прозорість досліджується переважно в загально-методичному сенсі [4], у контексті визначення умов ефективного державного управління [6; 7; 14] та оптимізації напрямів економічної діяльності суб'єктів господарювання [18; 24]. Проте проблематика забезпечення прозорості у зовнішньоторговельній політиці та торговельно-економічному співробітництві у вітчизняному науковому середовищі отримала незначне поширення [10] порівняно з інтенсивністю релевантних досліджень закордонних науковців [21–23]. В цілому дослідники погоджуються з тезою,

що забезпечення прозорості та передбачуваної торговельної політики є одним з ключових факторів лібералізації торгівлі та формування ефективних зовнішньоторговельних відносин. Беззаперечно визнаючи важливість прозорості та інформаційної відкритості міждержавного економічного співробітництва, вчені залишають поза увагою питання створення теоретичної бази її дослідження. Водночас розуміння етимологічної сутності та змістового наповнення терміна «транспарентність» має розглядатися як очевидна передумова моніторингу її наявності та системної підтримки у процесі торговельно-економічного співробітництва держав.

Постановка завдання. Метою статті є визначення атрибутів транспарентності у торговельно-економічному співробітництві держав як набору її необхідних і достатніх ознак на основі дослідження підходів до трактування відповідного терміна.

Основний матеріал. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку все більше важливого значення набуває розгляд транспарентності як інструменту забезпечення громадсько-державної збалансованості умов суспільної життєдіяльності. Для сучасної світової економіки залежність від якості, своєчасності та умов отримання інформації є питанням особливо актуальним. Тому в цей час транспарентність інформації, тобто забезпечення її доступності і зрозумілості для суб'єктів взаємодії та інших зацікавлених сторін, стає умовою стабільності та розвитку міждержавних відносин.

На сьогодні термін «транспарентність» активно використовується при дослідженні економічних, фінансових, правових і політичних проблем суспільства та, незалежно від науково-практичного контексту, постулюється як необ-

хідна передумова забезпечення ефективності відповідних суспільних процесів. З етимологічної точки зору поняття «транспарентність» (*transparent* або *transparency*), що виникло в середньовічній латині в XV ст., характеризує стан «прозорості», «ясності», «явності», «видимості» для людського сприйняття. Саме слово «транспарентність» походить з англійської мови («*transparency*»). У тлумачних словниках англійської мови, таких як Оксфордський словник [1], словник Longman [2], онлайн-словник англійської мови Вебстера [3], транспарентність трактується передусім як властивість певного явища пропускати через себе світло. У міжсуб'єктних відносинах індивідів транспарентність означає щирість, відвертість, відсутність обману. Подальші тлумачення розкривають «транспарентність» як достовірність, ясність, можливість легкої перевірки відомостей про що-небудь, відсутність секретності, тобто властивість бути явним чи легким для розуміння [4].

Транспарентність набуває все більшого значення у глобалізованому світі. Розвиток торговельно-економічного співробітництва неможливий без чесної гри торговельних партнерів, їх взаємної довіри та взаєморозуміння, чому сприяє політика прозорості та відкритості міжнародних відносин. Зокрема, фахівцями активно обговорюються можливості збільшення ступеня транспарентності процесів проведення міжнародних переговорів з економічних питань. Проблеми забезпечення транспарентності перебувають у фокусі дослідження міжнародних організацій, серед яких слід виділити Світову організацію торгівлі (СОТ), Організацію економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Організацію Об'єднаних Націй (ООН), Трансперенсі Інтернешнл, Світовий Банк та ін. Як свідчать дані табл. 1, вищевказані міжнародні організації, наголо-

Таблиця 1

Поширені визначення поняття «транспарентність» у царині державного управління та міждержавного співробітництва

Джерело	Визначення
Держдепартамент США [5, с. 88]	Податково-бюджетна транспарентність – критично важлива компонента ефективного управління державними фінансами, що допомагає зміцнювати довіру учасників ринку і створює передумови для стійкого економічного розвитку, забезпечує доступність державного бюджету для рядових громадян і в такий спосіб допомагає забезпечити підзвітність керівництва країни
Є. Тихомирова [6, с. 42]	До атрибутів транспарентності (неодмінних сутнісних характеристик феномена транспарентності) відносяться не лише гласність, відкритість, прозорість, але й публічність та підзвітність, без яких на-вряд чи можливо з'ясувати сутність транспарентності повною мірою
І. Бурденко [7, с. 44]	Транспарентність є сферою, в яку повинні втручатися регулятори з метою, яка співпадає із загальним інтересами учасників ринку, щодо створення умов достатнього рівня транспарентності, щоб зменшити пропуски в інформації і забезпечити рівні умови функціонування усім учасникам
М. Пашковська [6, с. 137]	Транспарентність як достовірність, ясність, можливість легкої перевірки відомостей про що-небудь, відсутність секретності, тобто властивість бути явним чи легким для розуміння
СОТ [8]	Світова організація торгівлі (СОТ) розуміє транспарентність торговельної політики як ступінь відкритості та прогнозованості торговельної політики і практики та процесів, що їх визначають
ЮНКТАД [9]	Стан справ, за якого учасники інвестиційного процесу здатні одержувати достатню інформацію один від одного для прийняття обґрунтованих рішень, дотримання обов'язків та виконання зобов'язань
ОЕСР [10]	Транспарентність бюджету визначається як повне розкриття всієї відповідної податкової інформації своєчасно та систематично
Трансперенсі Інтернешнл [11]	Під прозорістю і підзвітністю розуміється система дієвих механізмів громадського контролю та громадського доступу до інформації, пов'язаної з виконанням державними органами своїх функцій

шують на таких визначальних характеристиках транспарентності, як відкритість, прогнозованість, інформативність, своєчасність, систематичність, що, на наш погляд, є атрибутивними характеристиками поняття «транспарентність».

У Словнику української мови термін «атрибут» визначається як суттєва, невід’ємна властивість предмета або явища, яка становить характерну прикмету кого-, чого-небудь [13, с. 72]. На наш погляд, перелік атрибутів (неодмінних сутнісних характеристик) поняття транспарентності, якими його наділяють дослідники, потребує систематизації та уточнення. Аналіз поданої у табл. 2 матриці синонімічності та вторинності атрибутів транспарентності свідчить як про наявність дублюючих (синонімічних), так і про відсутність певних неуратованих ознак поняття. Зокрема, згідно зі словником Української мови [13] «конкретний» означає «той, який існує реально; цілком точний, предметно визначений; протилежний абстрактному» [13]. Цей атрибут зустрічаємо у Частині VII Угоди про субсидії і компенсаційні заходи Статті 25 «Повідомлення» і 26 «Нагляд» [12]. На нашу думку, цей атрибут є синонімом зрозумілості і точності, тому його використання як ключових характеристик транспарентності торговельно-економічного співробітництва є надлишковим.

Першорядним атрибутом транспарентності, на наш погляд, є прозорість, яка найкраще відповідає лінгвістичному еквіваленту англословного терміна та найчастіше асоціюється з транспарентністю в дослідженнях українських

науковців. Так, колектив учених Інституту економічних досліджень та політичних консультацій на чолі з І. Бураковським [15] вважає прозорість одним з основоположних принципів діяльності Світової організації торгівлі (СОТ). Під прозорістю торговельної політики в цьому випадку розуміється необхідність створення вартого довіри регуляторного середовища для компаній та інвесторів у власній країні і за кордоном, що вимагає від СОТ покращення прогнозованості і стабільності бізнес-клімату країн – членів організації.

У методичному сенсі прозорість означає, що рішення приймаються та реалізуються згідно з чітко і зрозуміло прописаними правилами й інструкціями; повна інформація доступна особливо для тих, на кого дані рішення справляють вплив, а загальна інформація розміщується у засобах масової інформації. Проте, як свідчать дані табл. 2, транспарентність і прозорість не є синонімічними поняттями. Беручи до уваги наявність інших формуючих ознак (атрибутів) транспарентності, прозорість має трактуватися як визначальний, але не єдиний гіпонім щодо гіпероніму «транспарентність», оскільки не в повному обсязі відбиває її сутність.

Наступними поширеними атрибутами транспарентності є відкритість і публічність. Згідно з українським тлумачним словником [13] відкритість – це властивість певного соціального суб’єкта, яка надає можливість громадськості безпосередньо спостерігати за її рішеннями та за тим, яким шляхом вони прийняті. Базовим Законом України

Таблиця 2

Матриця синонімічності та вторинності атрибутів транспарентності

Атрибути транспарентності	ясність	прозорість	відкритість	своєчасність	достовірність	підзвітність	інформативність	зрозумілість	актуальність	точність	чесність	гласність	доступність	конкретність	публічність
ясність							Y	X							
прозорість					Y						Y				
відкритість													Y		Y
своєчасність							Y		Y						
достовірність		Y								X	Y				
підзвітність													Y		Y
інформативність	Y			Y					Y	Y					
зрозумілість	X														
актуальність				Y			Y								
точність					X		Y							X	
чесність		Y			Y										
гласність													Y		Y
доступність			Y			Y						Y			X
конкретність										X					
публічність			Y			Y						Y	X		

Умовні позначення: «X» – синонімічність атрибутів транспарентності

«Y» – похідний (вторинний) характер атрибутів транспарентності

«Про громадські об'єднання» (поточна редакція від 23 березня 2017 р.) (далі – Закон) у ст. 3 «Принципи утворення і діяльності громадських об'єднань» до таких віднесено й принцип «прозорості, відкритості та публічності» та надано його трактування: «Прозорість, відкритість передбачає право всіх членів (учасників) громадського об'єднання мати вільний доступ до інформації про його діяльність, у тому числі про прийняті громадським об'єднанням рішення та здійснені заходи, а також обов'язок громадського об'єднання забезпечувати такий доступ. Публічність означає, що громадські об'єднання інформують громадськість про свої мету (цілі) та діяльність» [16].

Інакше кажучи, відкритість як атрибут транспарентності є її характеристикою, яка передбачає створення можливостей (закріплення норм, правил і принципів) для громадськості безпосередньо спостерігати за тим, як здійснюється діяльність та яким шляхом приймаються рішення певними соціальними інститутами, а також впливати на цю діяльність.

Щодо публічності – це слово походить від англ. *publicity* – публічний, такий, що здійснюється, відбувається в присутності публіки, людей; відкритий, гласний; призначений для публіки, суспільства, такий, що перебуває в їхньому розпорядженні; суспільний [2]. Сьогодні, в умовах становлення та розвитку інформаційного суспільства, доступність інформації для великих груп людей обумовлена насамперед застосуванням технічних засобів поширення інформації. З іншого боку, активна інформаційна підтримка будь-яких соціальних проектів потребує наявності публічного доступу до регулюючих і нормативних актів, громадського обговорення рішень, каналів розповсюдження інформації та зворотного зв'язку з громадою в цілому та цільовою групою зокрема.

Публічність асоціюється у громадській свідомості з публікацією інформації, рішень і звітів у газетах, журналах, оприлюдненні на радіо, телебаченні та в мережі Інтернет, поширенні за допомогою брошур, буклетів та інших видань для представлення необхідної інформації зацікавленим користувачам. На нашу думку, публічність як атрибут транспарентності означає доступність будь-якої інформації щодо різних соціальних суб'єктів та інститутів для великих груп людей, наявність каналів розповсюдження інформації та зворотного зв'язку з суспільством загалом і цільовими групами зокрема. Синонімічність публічності та доступності, а також їх похідний характер щодо гласності роблять недоцільним розгляд цих характеристик як визначальних атрибутів транспарентності.

Іншим важливим атрибутом транспарентності є підзвітність (*accountability*) – від англ. «підзвітний», тобто зобов'язаний звітувати. У Стислому словнику громадянського суспільства М. Лагерспетца цей термін характеризується як принцип, згідно з яким працівники та керівництво установи чи організації мають діяти відповідно до волі та інтересів певної групи людей, а також звітувати перед ними про свою діяльність [17, с. 15]. В економічному контексті методично обґрунтованим є розгляд транспарентності як інструменту звітності, що відображається у певному документі, який максимально повно та прозоро відкриває всі вагомні дані про діяльність підприємства,

що надається внутрішнім та зовнішнім користувачам для прийняття економічних рішень [18]. Розумінням транспарентності як підзвітності керується у своїй діяльності Національний банк України, який регламентує розкриття банком усім зацікавленим особам (кредиторам, інвесторам, громадськості) інформації щодо цілей діяльності, правових, інституційних і економічних основ, принципових рішень і їх обґрунтування, даних та інформації, прямо або опосередковано пов'язаних з діяльністю банку, а також умов підзвітності в повному обсязі, в доступній формі та на своєчасній основі [19].

На наш погляд, підзвітність має розглядатися як один із формуючих атрибутів транспарентності торговельно-економічного співробітництва, який передбачає встановлення точних правил звітування та відповідальності суб'єктів господарювання перед державою, міжнародними та регіональними організаціями, громадськістю загалом та її окремими представниками. Іншою передумовою ефективності міждержавних відносин, яка асоціюється дослідниками з транспарентністю, є прозорість. Зокрема, вимога забезпечення прозорості в оприлюдненні інформації, що стосується змін в економічній політиці суб'єктів промисловості, є однією з вимог імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Такі норми дозволяють зацікавленим сторонам коментувати проекти актів законодавства, запитувати й отримувати інформацію щодо будь-яких заходів загального застосування, які є запропонованими або чинними, та про те, як вони застосовуватимуться, а також забезпечують належний процес ухвалення рішень для ефективної діяльності [20]. Транспарентність поведінки економічних агентів може не тільки створити високий ступінь довіри між ними, але і впливати на формування нових законів у зовнішньоторговельній діяльності, що створює підґрунтя для передбачуваності результатів торговельно-економічного співробітництва. Прозорість процедур прийняття рішень у зовнішньоторговельній політиці держав мінімізують ризики економічних агентів і надають їм можливість коригувати поведінку з урахуванням майбутніх змін у структурі тарифних і нетарифних обмежень, соціальній і податковій політиці, програмах державних інвестицій.

Трактування транспарентності як інструменту забезпечення прогнозованості пов'язане з таким атрибутом, як інформативність. На наш погляд, інформативність є інтегруючим результатом дотримання таких вимог до інформації: зрозумілість (ясність), точність (конкретність), актуальність (своєчасність). Транспарентність в інформаційному сенсі підвищує передбачуваність поведінки економічних суб'єктів на фінансових і товарних ринках країн світу, передбачуваність коливань ринків і, таким чином, знижує ризик здійснення зовнішньоторговельних операцій на цих ринках. В результаті гармонізації інформаційного забезпечення всі учасники ринку теоретично потрапляють у рівні конкурентні умови.

Окреслене вище розуміння транспарентності є найбільш поширене серед зарубіжних науковців і практиків. Свідченням цього є погляди, зокрема, Х. Парка, який тлумачить транспарентність як відкритий потік інформації [21]; Д. Кауфмана, котрий вважає, що транспарентність

означає збільшення потоку своєчасної та надійної економічної, соціальної та політичної інформації, доступної для всіх зацікавлених сторін [22], Д. Альта і Р. Лоурі, для яких прозорість проявляється у доступнішій та достовірнішій державній інформації [23] тощо. Серед українських науковців також є досить поширеним інформаційно спрямоване трактування прозорості [7; 24]. Так, І. Бурденко вважає, що прозорість є сферою, в яку повинні втручатися регулятори з метою, яка співпадає із загальними інтересами учасників ринку щодо створення умов достатнього рівня прозорості, щоб зменшити пропуски в інформації і забезпечити рівні умови функціонування усім учасникам [7]. Також крізь призму поняття «інформація» розглядає прозорість А. Закутня [24]. На її думку, у вузькому розумінні прозорість розглядається як розкриття інформації, а у широкому – як середовище, у якому цілі політики, її правові, інституційні й економічні рамки, рішення у сфері політики та їх обґрунтування, дані та інформація, а також умови підзвітності агенцій надаються на основі принципів зрозумілості, доступності та своєчасності.

Забезпечуючи рівний доступ до інформації для економічних агентів, можна створити стабільне та передбачуване середовище для міжнародної торгівлі та торговельно-

економічного співробітництва країн, що і намагається зробити СОТ. Інформація має бути зрозумілою та корисною для того, щоб забезпечити можливість приймати правильні рішення на міжнародному рівні.

Крім того, участь зацікавлених сторін є необхідною умовою для досягнення взаємодії, що забезпечує синергію та надання кращих послуг, що також сприяє прозорості.

Прозорість може бути забезпечена державною регуляторною політикою. У такому випадку прозорість можна розглядати як інструмент регулювання зовнішньоторговельної діяльності та забезпечення ефективності міждержавного торговельно-економічного співробітництва.

З урахуванням викладених міркувань може бути запропонований перелік необхідних і достатніх атрибутів прозорості у торговельно-економічному співробітництві держав, до яких слід віднести: прозорість, інформативність, відкритість, гласність і підзвітність. Інші поширені ознаки (характеристики, атрибути) прозорості можуть розглядатися як синонімічні або похідні (вторинні) від установлених ключових її атрибутів, про що свідчить подана на рис. 1 ієрархія формування атрибутивних характеристик прозорості.

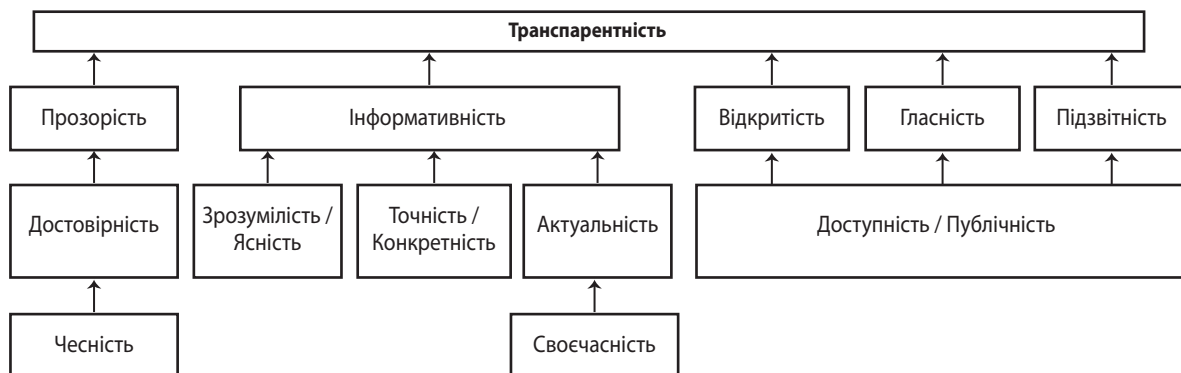

Рис. 1. Ієрархія формування атрибутивних характеристик прозорості

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Прозорість має розглядатися як засадничий принцип міждержавного торговельно-економічного співробітництва, основними атрибутивними характеристиками якого є прозорість, інформативність, відкритість, гласність і підзвітність. Розроблення заходів щодо забезпечення відповідності зовнішньоторговельної політики України визначеним атрибутам прозорості сприятиме передбачуваності умов зовнішньої торгівлі, відкритості заходів учасників торговельних процедур, а також економічному зростанню, підвищенню конкурентоспроможності та фінансової стабільності держави як на національному, так і міжнародному рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Oxford Advanced Learner's Dictionary / ed. J.Crowther. Oxford : Oxford University Press, 1998. 1271 p.
2. Longman Active Study Dictionary // Pearson Humanities / Linguistics [Text]. [S. p. : s. n.], 1998. 710 p.
3. Merriam-Webster learner's Dictionary. URL: <http://www.learnersdictionary.com/search/transparency>
4. Пашковська М. Поняття прозорості в сучасній науці. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 34. С. 135–143.
5. Fiscal Transparency Report. U.S. department of state FY 2014 fiscal transparency report pursuant to section 7031(b) (3) of the department of state, foreign operations and related programs appropriations act, 2014 (div. k, p.l. 113-76). URL: <http://www.state.gov/e/eb/afd/oma/235938.htm>
6. Тихомирова Є. Б. Прозорість і відкритість діяльності влади та шляхи їх забезпечення. *Наукові записки. НаУКМА. Політологія*. 2002. Т. 20. С. 39–43.

7. Бурденко І. М. Транспарентність і її вплив на розвиток ринку похідних фінансових інструментів України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2013. Вип. 2 (39). Ч. 1. С. 41–47.
8. Світова організація торгівлі. Глосарій. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/glossary_e/transparency_e.htm
9. Конференція Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку // ЮНКТАД, 2012. URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2012_ru.pdf
10. OECD Best Practices for Budget Transparency. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development. Paris, 2002. URL: <http://www.oecd.org/governance/budgeting/Best%20Practices%20Budget%20Transparency%20-%20complete%20with%20cover%20page.pdf>
11. Transparency International Україна. URL: <https://ti-ukraine.org>
12. Угода про субсидії і компенсаційні заходи. Державна підтримка українського експорту // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/zed/ukr/5554.html>
13. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980.
14. Крет О. В. Інституалізація транспарентності державної влади : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Чернівці, 2010. 20 с.
15. Звіт про діяльність України у сфері прозорості в рамках СОТ у 2008–2012 рр. / Відділ обробки запитів та нотифікацій та інформаційного забезпечення, Інститут економічних досліджень і політичних консультацій, 2013. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2012/Zvit_Prozorst_ukr.pdf
16. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
17. Краткий словарь гражданского общества / сост. Мико Лагерспетц. Таллин : Союз некоммерческих объединений и фондов Эстонии, 2007. 25 с.
18. Потриваєва Н. В., Кореновська Т. О. Транспарентність як забезпечення повноти висвітлення інформації у фінансовій звітності. *Електронне наукове фахове видання Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 8. URL: <http://global-national.in.ua/archive/8-2015/245.pdf>
19. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123690
20. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у торговельній та бюджетно-податковій сферах. URL: <http://www.slideshare.net/ivanovua/block-implementation-20160324>
21. Park H., Blenkinsopp J. The roles of transparency and trust in the relationship between corruption and citizen satisfaction. *International Review of Administrative Sciences*. 2011. No. 77 (2). P. 254–274.
22. Kaufmann D., Mehrez G., Tugrul G. Voice or Public Sector Management? An Empirical Investigation of the Determinants of Public Sector Performance Based on a Survey of Public Officials in Bolivia. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=316865
23. Alt J., Lowry R. Transparency and Accountability: Empirical Results for Us States. *Journal of Theoretical Politics*. 2010. No 22 (4). P. 379–406. URL: <http://jtp.sagepub.com/content/22/4/379>
24. Закутня А. О. Розвиток грошово-кредитної політики на основі формування транспарентного середовища і реалізації: автореф. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2017. 23 с.

REFERENCES

Alt, J., and Lowry, R. "Transparency and Accountability: Empirical Results for Us States" *Journal of Theoretical Politics*. 2010. <http://jtp.sagepub.com/content/22/4/379>

Burdenko, I. M. "Transparentnist i yii vplyv na rozvytok rynku pokhidnykh finansovykh instrumentiv Ukrainy" [Transparency and its influence on the development of the market of derivative financial instruments of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ser. : Ekonomika* vol. 1, no. 2 (39) (2013): 41-47.

"Fiscal Transparency Report. U. S. department of state FY 2014 fiscal transparency report pursuant to section 7031 (b) (3) of the department of state, foreign operations and related programs appropriations act, 2014 (div. k, p. l. 113-76)" <http://www.state.gov/e/eb/ifa/oma/235938.htm>

"Implementatsiia Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS u torhovelnii ta biudzheto-podatkovii sferakh" [Implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU in trade and fiscal and tax matters]. <http://www.slideshare.net/ivanovua/block-implementation-20160324>

"Konferentsiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii z torhivli ta rozvytku (YuNKTAD, 2012)" [United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD, 2012)]. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2012_ru.pdf

Kaufmann, D., Mehrez, G., and Tugrul, G. "Voice or Public Sector Management? An Empirical Investigation of the Determinants of Public Sector Performance Based on a Survey of Public Officials in Bolivia" http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=316865

Kret, O. V. "Instytualizatsiia transparentnosti derzhavnoi vlady" [Institutionalization of transparency of state power]: *avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.02*, 2010.

[Legal Act of Ukraine] (2012). <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

"Longman Active Study Dictionary" In *Pearson Humanities*, 1998.

Lagerspets, M. *Kratkiy slovar grazhdanskogo obshchestva* [Brief dictionary of civil society]. Tallin: Soyuz nekommercheskikh obedineniy i fondov Estonii, 2007.

"Merriam-Webster learner's Dictionary" <http://www.learnersdictionary.com/search/transparency>

Ofitsiyni sait Natsionalnoho banku Ukrainy. https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123690

"OECD Best Practices for Budget Transparency. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development. Paris, 2002" <http://www.oecd.org/governance/budgeting/Best%20Practices%20Budget%20Transparency%20-%20complete%20with%20cover%20page.pdf>

Oxford Advanced Learner's Dictionary Oxford: Oxford University Press, 1998.

Park, H., and Blenkinsopp, J. "The roles of transparency and trust in the relationship between corruption and citizen satisfaction" *International Review of Administrative Sciences*, no. 77 (2) (2011): 254-274.

Pashkovska, M. "Poniattia transparentnosti v suchasni nauksi" [The concept of transparency in modern science]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, no. 34 (2013): 135-143.

Potryvaieva, N. V., and Korenovska, T. O. "Transparentnist yak zabezpechennia povnoty vysvitlennia informatsii u finansovii zvitnosti" [Transparency as ensuring the completeness of information disclosure in the financial statements]. *Elektronne naukove fakrove vydannia Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. 2015. <http://global-national.in.ua/archive/8-2015/245.pdf>

"Svitova orhanizatsiia torhivli. Hlosarii" [World Trade Organization. Glossary]. https://www.wto.org/english/thewto_e/glossary_e/transparency_e.htm

Slovnnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka, 1970-1980.

"Transparency International Ukraine" [Transparency International Ukraine]. <https://ti-ukraine.org>

Tykhomyrova, Ye. B. "Transparentnist i vidkrytist diialnosti vlady ta shliakhy yikh zabezpechennia" [Transparency and open-

ness of the authorities and ways of ensuring them]. *Naukovi zapysky. NaUKMA. Politolohiia* vol. 20 (2002): 39-43.

"Uhoda pro subsydii i kompensatsiini zakhody. Derzhavna pidtrymka ukrainskoho eksportu" [Agreement on subsidies and compensatory measures. State support of Ukrainian exports]. Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy. <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/zed/ukr/5554.html>

"Zvit pro diialnist Ukrainy u sferi prozorosti v ramkakh SOT u 2008-2012 rr." [Report on Ukraine's activities in the field of transparency within the framework of the WTO in 2008-2012]. *Viddil obrobyky zapytiv ta notyfikatsii ta informatsiinoho zabezpechennia*, Instytut ekonomichnykh doslidzhen i politychnykh konsultatsii, 2013. http://www.ier.com.ua/files/Projects/2012/Zvit_Prozorist_ukr.pdf

Zakutniaia, A. O. "Rozvytok hroshovo-kredytnoi polityky na osnovi formuvannia transparentnoho seredovyschcha yii realizatsii" [Development of monetary policy on the basis of the formation of a transparent environment for its implementation]. *avto-ref. ... kand. ekon. nauk*: 08.00.08, 2017.